

VYTVÁŘENÍ ÚSTAVNÍCH PRINCIPŮ V HEBREJSKÉ BIBLI

Abstrakt: Tento článek studuje vytváření základních ústavních principů v deuteronomistickém zákoníku hebrejské Bible, konkrétně Dt 16,18-18,22, a zkoumá, nakolik jsou prvky ústavního práva v deuteronomistickém zákoníku jedinečné a nakolik souvisí s jinými tradicemi v hebrejské Bibli. Článek analyzuje a srovnává rozdělení veřejné moci a výkon těchto mocí podle práva z hlediska státovědy a ústavního práva. Vychází z výsledků studií především Lohfinka (1971) a Levinsona (2006), publikovaných na toto téma. Analýza ukazuje, že právní ustanovení v Dt 16,18-18,22 tvoří listinu, která konstituuje instituční uspořádání veřejné moci v Izraeli tak, že ji rozděluje mezi soudní úřady, královský úřad, úřad kněží a úřad proroků a zároveň zdůrazňuje, že úřady jsou konstituované a vykonávané vždy podle ustanovení Tóry. Komparace ukazuje, že listina ve srovnání s jinými biblickými tradicemi neobsahuje radikální změny, spíše jen jednotlivé úpravy. Článek dospívá k závěru, že rozdělení moci a právní stát patří mezi základní principy ústavního uspořádání, jak jsou formulované v listině právních předpisů v Dt 16,18-18,22.

Klíčová slova: základní ústavní principy, hebrejská Bible, deuteronomistický zákoník, rozdělení moci, soudy, královský úřad, kněžský úřad, úřad proroků

ÚVOD

Tento článek¹ se věnuje studiu základních ústavních principů v hebrejské Bibli. Výchozím studovaným textem jsou právní ustanovení v deuteronomistickém zákoníku, konkrétně v Dt 16,18-18,22.² Článek zkoumá, nakolik jsou prvky ústavního práva v deuteronomistickém zákoníku jedinečné a nakolik souvisí s jinými tradicemi v hebrejské Bibli. Analyzuje a srovnává rozdělení veřejné moci a výkon těchto mocí podle práva kontextuálně a nepoužívá diachronní metodu, i když bere v potaz výsledky historicko-kritického bádání.³ I když se jedná o studium posvátného textu židovského a křesťanského náboženství, studie se nezaměřuje na religionistické či teologické aspekty tohoto zákoníku, ale zkoumá tuto problematiku očima a metodou státovědy a ústavního práva.

Vychází a navazuje na výsledky studií především Lohfinka a Levinsona, již publikovali na toto téma. V úvodu své studie z roku 1971 Norbert Lohfink zmiňuje, že Charles Baron de Montesquieu formuloval význam rozdělení veřejné moci a úlohu práva ve státě a odkazoval na dílčí kořeny tohoto uspořádání v antických civilizacích, avšak kořenům rozdělení veřejné moci v právu hebrejské Bible nevěnoval pozornost. Lohfink se tedy zaměřil především na studium části deuteronomistického zákoníku, konkrétně Dt 16,18-18,22, která stanoví kompetence jednotlivých úřadů veřejné moci a jejich vztah k ustanovením Tóry při výkonu moci.⁴ Po více než třech desetiletích Bernard Levinson znovu připomenul

¹ Článek vznikl na základě podpory Internal Grant Policy of the Anglo-American University v Praze pro rok 2014–2015.

² Citace z Bible i způsob citování je převzat z Českého ekumenického překladu Bible.

³ Uvedení do dějinných souvislostí biblického Izraele, včetně právních aspektů najde český čtenář např. v RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny*, Praha: Vyšehrad, 2003.

⁴ LOHFINK, Norbert, *Die Sicherung der Wirksamkeit des Gottewortes durch das Prinzip der Schriftlichkeit der Tora und durch das Prinzip der Gewaltenteilung nach den Ämtergesetzen des Buches Deuteronomium (Dt 16,18-18,22)*.

toto téma s cílem získat pozornost historiků ústavního práva pro tuto opomenutou kapitolu dějin principů ústavního práva antického Blízkého východu.⁵ Současné české studie z oblasti státovědy a ústavního práva v úvodních kapitolách zpravidla věnují pozornost prvkům ústavního práva v antických civilizacích Blízkého východu, ale možné kořeny ústavního práva v hebrejské Bibli zmiňují jen mimochodem.

1. PRÁVNÍ USTANOVENÍ V DT 16,18-18,22

Deuteronomistický zákoník (Dt 12-26) obsažený v hebrejské Bibli, v Páté knize Mojžíšově, označované také Deuteronomium, pravděpodobně souvisí s knihou zákona, která byla nalezena v Jeruzalémě v 18. roce vlády krále Jošijáše v roce 622 př. n. l.⁶ Jádro Deuteronomia tvoří texty, které mohou pocházet ze severního království a dostaly se do Jeruzaléma po pádu severního království v roce 721 př. n. l. Dnešní podoba Deuteronomia však nese znaky jeruzalémské redakce. Tato studie je zaměřena především na část deuteronomistického zákoníku – Dt 16,18-18,22, jejíž konečná redakce pochází pravděpodobně z doby babylonského zajetí v polovině šestého století př. n. l.⁷

Název Páté knihy Mojžíšovy – Deuteronomium pochází z řeckého Deuteromion, tj. druhý zákon, a odkazuje na termín použitý v řeckém překladu hebrejské Bible (Septuaginta), v sedmnácté kapitole této knihy, kde je stanovena povinnost krále pečovat o knihu zákona: „*Když dosedne na svůj královský trůn, dá si napsat do knihy opis tohoto zákona (δευτερονόμιον) ... bude jej mít u sebe a bude v něm číst po všechny dny svého života*“ (Dt 17,18-19). Zatímco řecké slovo *δευτερονόμιον* znamená druhý zákon, originální hebrejský termín na tomto místě (*mišneh*) znamená zdvojení, opakování, tzn. opis zákona, nikoli druhý, tj. jiný zákon.

Switek zákona, který byl podle zmínky v Tóře (2 Kr 22,8-23,3) nalezen v Jeruzalémě v roce 622 př. n. l., se stal základem reformního programu za vlády krále Jošijáše s cílem znovu sjednotit izraelský lid. Obnovení smlouvy Hospodina s Izraelem bylo výchozím a podstatným momentem při uskutečňování tohoto programu. Součástí obnovené smlouvy bylo odstranění pohanských bohoslužebných míst a chrámů po Izraelské a judské zemi a soustředění Hospodinova kultu do jediného chrámu a také uplatňování zákona Tóry jak v životě lidu, tak i při výkonu veřejné moci v Izraelském království.⁸ V prorokování Sofonjáše je možné číst výzvu k reformě života lidu i k reformě kněžského a prorockého úřadu a to všechno v souvislosti s obnovením smlouvy.⁹ Jeremjášův

In: H. Wolter ed. *Testimonium Veritati. Festschrift Wilhelm Kempf*, Frankfurt: Knecht, 1971, s. 143–155; také in: Norbert LOHFINK. *Studien zum Deuteronomium und deuteronomistischen Literatur I*, Stuttgart, 1990, s. 305–323. Lohfink si klád v té době diskutovanou otázku, zda je možné v deuteronomistickém zákoníku hledat kořeny ústavního práva v církvi v rámci přípravy *Lex ecclesiae fundamentalis*.

⁵ LEVINSON, Bernard. The First Constitution: Rethinking the Origins of the Rule of Law and Separation of Powers in the Light of Deuteronomy. *Cardozo Law Review* 27:4, 2006, s. 1853–1888.

⁶ Srov. 2 Kr 22,8-23,3.

⁷ Srov. LOHFINK, op. cit., s. 149.

⁸ 2 Kr 21,26-23,30. Srov. také 2 Pa 34,1-35,26 a SWEENEY, Marvin. *King Josiah of Judah. The Lost Messiah of Israel*, Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 315–323.

⁹ Srov. Sf 1,1; 3,3-5 a 3,11-20. Nadpis knihy Sofonjáš zařazuje činnost tohoto proroka do začátků vlády mladého krále Jošijáše kolem roku 630 př. n. l.

prorocký úřad alespoň ve svém prvním období je rovněž spojen s vládou a reformou krále Jošijáše.¹⁰ Kniha Nahum zachycuje další prorocké slovo, které je ve službě Jošijášovy reformy, a povzbuzuje lid k naději na konec nebezpečí a násilí ze strany Asyřanů.¹¹

Zmiňovaný svitek zákona, který je považován za základ textu, který dnes čteme v deuteronomistickém zákoníku (Dt 12-26), opakuje právo rozsáhlejší, někde mírně pozměněnou formou ve srovnání s historicky dřívější *Knihou smlouvy* (Ex 21,1-23,33). Zároveň je však evidentní, že redaktorovi Deuteronomia velmi záleželo na tom, aby ospravedlnil tento zákoník jako ten, který je autenticky založen na smlouvě Hospodina s Izraelem a byl zprostředkovan skrze proroka Mojžíše.¹² Deuteronomistický zákoník není nijak systematicky uspořádaný, ale postupně přináší normy, které se týkají nejružnějších oblastí života. Právní ustanovení v Dt 16,18-18,22 vytvářejí samostatný celek, vztahují se k právnímu uspořádání vlády v Izraeli. Latinské slovo *constitutio* znamená v původním smyslu „sestavení“, či „uspořádání částí“ nějaké věci, a v tomto smyslu můžeme hledat prvky ústavního práva v Dt 16,18-18,22. Konkrétně tato právní ustanovení obsahují zákon pro soudce, zákon pro krále, zákon pro lévijské kněze a zákon pro proroky.¹³ Zřetelně konstituují výkon moci ve společnosti tím, že ji rozdělují mezi různé úřady, a to soudy, královský úřad, úřad kněží a úřad proroků, a podřizují tyto úřady zákonům Tóry. Tato ustanovení omezují autoritu jednotlivých úřadů, ale zároveň jim zaručují autonomii. Žádný z těchto úřadů není zásadně nadřazen jinému z těchto úřadů a každý z nich je vykonáván podle právních ustanovení Tóry. Cílem této studie je analyzovat ustanovení ohledně rozdělení moci v deuteronomistickém zákoníku a podřízení jednotlivých úřadů právním předpisům Tóry, a dále komparativní metodou tato ustanovení porovnat s jinými tradicemi v hebrejské Bibli a poukázat na podobnosti a rozdíly.

V souvislosti se současným chápáním práva je třeba připomenout dva důležité rozdíly: první se týká základu legitimacy moci a práva v Izraeli. Moc v Izraeli nebyla odvozená z lidu, ale legitimita práva byla založena na smlouvě Hospodina s Izraelem.¹⁴ Druhý rozdíl se týká přístupu k psanému právu. Deuteronomistický zákoník se odvolává na zákony a poučení Tóry, nikoli však ve smyslu moderního právního pozitivismu. V době sepsání deuteronomistického zákoníku nebyla totiž Tóra – pět knih Mojžíšových, kompletně uzavřeným textem, jak ho čteme v hebrejské Bibli dnes. V té době se tento text ještě proměňoval právě na základě nových zkušeností s hledáním práva a spravedlnosti při naplňování smlouvy s Hospodinem. Psaná Tóra získala formu uzavřeného textového celku pravděpodobně až v době Ezdrášově před rokem 400 př. n. l.¹⁵

¹⁰ Podle odkazů v knize Jeremjáš lze soudit, že Jeremjáš prorokoval v letech 627–587 př. n. l. (Jr 1,1-3; 3,6 a 25,3). Srov. také 2 Pa 35,25.

¹¹ Zvláště Na 2,1-3. Město Ninive, na které odkazuje tato kniha, padlo v roce 612 př. n. l.

¹² LEVINSOHN, Bernard. *Deuteronomy and the Hermeneutics of Legal Innovation*. Oxford: Oxford University Press, 1997. RENDTORFF, op. cit., s. 200–201.

¹³ Podrobně synchronní čtení textu viz CHALUPA, Petr – VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti*. Olomouc: CMTF UP, 2011, s. 100–116.

¹⁴ Srov. KAŠNÝ, Jiří. „Základ legitimacy práva v hebrejské Bibli“. *Revue církevního práva*, 2014, č. 59, s. 24–33.

¹⁵ BROWN, Raymond. „Canonicity“. In: Englewood Cliffs. *The New Jerome Biblical Commentary*, New Jersey, 1990, s. 1037–1040.

2. ZÁKON PRO SOUDCE

Soudní moc je v Páté knize Mojžíšově, v deuteronomistickém zákoníku klíčovou institucí při uplatňování spravedlnosti a práva a při obnově narušeného pořádku v Izraeli. Zákon pro soudce (Dt 16,18-17,12) navazuje na Mojžíšův pokyn soudcům v Dt 1,16-18. Ukládá povinnost zřídit soud v každém městě tak, aby tato instituce byla dostupná každému v Izraeli. Místem výkonu soudní moci byla brána do města, respektive z města. Brána jako veřejný prostor byla tím místem, kde se scházeli starší, aby vykonávali úřad soudců, a brána byla tedy místem, kam se měli dostavit ti, kdo chtěli vymáhat svá práva nebo řešit spory.¹⁶ Co se týkalo výběru soudců, místní izraelský lid byl kompetentní k tomu, aby si ustanovil za soudce ty, kdo splňovali kritéria stanovená zákonem.

Zákon pro soudce klade důraz na připravenost a povinnost soudců nestranně vyslechnout každou stížnost a rozhodovat podle spravedlnosti a práva: „*Budeš usilovat o spravedlnost a jen o spravedlnost*“ (Dt 16,20) a smysl tohoto zdvojení – zdůraznění by bylo možno vyjádřit i formulací: „*Budeš usilovat o spravedlnost jen spravedlivými cestami.*“¹⁷ Zákon výslovně vyžaduje od soudce nestrannost během soudního jednání a zakazuje přijímání úplatků, protože „*úplatek oslepuje oči moudrých a překrucuje slova spravedlivých*“ (Dt 16,19).¹⁸

Zákon stanoví soudcům povinnost prošetřovat podezření (Dt 17,4), ale zakazuje vynášet rozsudek pouze na základě svědectví jednoho svědka. Výslovně stanoví povinnost vyslechnout svědectví dvou až tří svědků, a teprve na základě racionálního zvážení jejich výpovědí vynést rozsudek (Dt 17,6). Procesní zásada dvou svědků měla zároveň odrazovat od příliš horlivého, nebo falešného svědectví jednotlivce.

Zákon pro soudce dále rozděluje kompetence soudní moci: běžné případy rozhodují místní soudy v bráně města (Dt 17,2-7). Mimořádné právní případy rozhoduje ústřední soud¹⁹ složený z lévijských kněží (Dt 17,8-13). Tento ústřední soud však nemá charakter odvolací instance, která by revidovala rozhodnutí místního soudu. Právní ustanovení ohledně výkonu soudní moci jsou ještě podtržena zdůvodněním, že totiž úsilí o spravedlnost nemá smysl jen samo v sobě, ale je zároveň předpokladem pro spořádané žití v izraelské zemi (Dt 16,20).²⁰

3. SOUDNÍ MOC V PŘÍBĚŽÍCH PATRIARCHŮ (GN 12-50)

V První knize Mojžíšově, v příbězích patriarchů (Gn 12-50),²¹ jsou Abraham, Izák a Jákob představeni jako mírumilovní, neusazení, ale putující nomádi, kteří se pohybovali ve skupině tvořené svazkem rodin. Rodinné vztahy určovaly vzájemné postavení jednotlivců uvnitř rodiny, ale také vně rodiny vůči vzdálenějším příbuzným, vůči sousedům

¹⁶ Srov. také Dt 25,7 a Žalm 127,5 a TYDLITÁTOVÁ, Věra. *Symbolika hradeb a bran v hebrejské Bibli*. Praha: Triton, 2010, s. 100–102.

¹⁷ Srov. BENEŠ, Jiří. *Směrnice a řády. Zákoník v Páté knize Mojžíšově*. Praha: Advent-Orion, 2012, s. 73. Tento „právně-politický“ program zřetelně navazuje na učení proroků, např. Micheáš 6,8.

¹⁸ Důraz na nestrannost a neúplatnost je charakteristikou Hospodinovy spravedlnosti in Dt 10,17.

¹⁹ Srov. LOHFINK, op. cit., s. 144.

²⁰ Srov. BENEŠ, op. cit., s. 73.

²¹ Historikové se pokoušejí datovat toto období mezi 18. a 15. stol. př. n. l.

i vůči přicházejícím soukmenovcům, či cizincům. Rodina byla zpravidla označovaná jako „dům otce“²² nebo jednoduše jako „dům“, kde spolu žili nejenom muž a jeho žena a jejich potomci, ale i jejich sluhové a širší rodina, tj. ženatí synové se svými rodinami a další příbuzní. Každodenní všední život v rodině se ukazuje jako základ existence Izraele v této době.

V rámci instituce rodiny, či klanu měl klíčové místo muž – otec, a toto postavení mu dávalo, řečeno dnešním jazykem, jistá práva a povinnosti. Otec byl hlavou a pánem rodiny, to je autoritativní instancí, a byl tak zodpovědný za dodržování řádu i za nápravu případného bezpráví mezi členy rodiny. Konkrétní epizody naznačují, že patriarchové podle obyčejového práva vykonávali soudní moc a autoritativně řešili spory mezi členy své rodiny: vyslechli obžalobu i obhajobu a vynášeli trest, popřípadě osvobození.²³ Příběhy rovněž dokládají, že nespravedlnosti a konflikty nebyly řešeny intuitivně a emotivně, ale způsob řešení obsahoval jisté prvky procesní spravedlnosti. Kdo se cítil poškozen, měl možnost vznést obžalobu u kompetentní autority. Obžalovaný měl možnost promluvit, vyjádřit svoji „pravdu“ ve věci a byl slyšen. Patriarcha měl moc soudit, byl si vědom své autority a nevyhýbal se své povinnosti vynést rozhodnutí. V jeho rukou se soustředila veškerá lidská autorita, proti jeho rozhodnutí nebylo odvolání.²⁴

Srovnání zákona pro soudce z Páté knihy Mojžíšovy a uplatňování soudní autority patriarchů, jak je zachyceno v První knize Mojžíšově, vykazuje podobnosti i rozdíly. Spravedlnost, a nikoli pouhá moc je základem rozhodování. Základní procesní prvky, které respektují důstojnost obou stran ve sporu, totiž přednesení obžaloby, vyslechnutí obhajoby a jejich věcné zvážení byly východiskem k rozhodnutí. Zatímco v dobách patriarchů byla veškerá moc soustředěna do rukou patriarchy, který rozhodoval podle obyčejového práva, deuteronomistická tradice zřetelně rozdělila výkon moci mezi několik nezávislých úřadů a konkrétně rozhodování sporů a obvinění vložila do rukou soudů.

4. SOUDNÍ MOC V EXODU

Deuteronomistická tradice neodvozuje původ soudní moci od autority monarchy – patriarchy, či později krále, ale zakládá soudní moc na principu uplatňování nestranné a neúplatné spravedlnosti mezi Izraelci, což je zřetelně zachyceno už v knize Exodus.²⁵ Ve Druhé knize Mojžíšově je stanoveno uspořádání soudní moci v souvislostech s vysvobozením Izraelského lidu z egyptského otroctví a jeho povoláním ke svobodě.²⁶ Toto uspořádání bylo zavedeno Mojžíšem. Inspirace k němu přišla z cizího (ne-izraelského) prostředí od Mojžíšova tchána (Ex 18,13-27). Toto uspořádání předcházelo uzavření smlouvy na Sinaji, která byla základem legitimacy práva izraelského lidu.²⁷ Uspořádání soudní moci zahrnovalo rozdělení kompetencí: běžné případy byly v kompetenci míst-

²² Srov. např. Gn 12,1: „I řekl Hospodin Abramovi: Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce...“

²³ Např. spor Sára a Hagar v Gn 16,1-15; konflikt mezi Judou a Támar v Gn 38-26.

²⁴ Viz KAŠNÝ, Jiří. Procesní spravedlnost v hebrejské Bibli. *Revue církevního práva*. 2011, č. 50, s. 20–23.

²⁵ Srov. ECKART, Otto. *Das Deuteronomium. Politische Theologie und Rechtsreform in Juda und Assyrien*. Berlin: Walter de Gruyter, 1999, s. 238–249.

²⁶ Ex 18,13-27. Srov. LARSSON, Göran. *Bound for Freedom. The Book of Exodus in Jewish and Christian Traditions*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1999, s. 124–125.

²⁷ Srov. KAŠNÝ, op. cit., s. 24–29.

ních soudů, mimořádné případy řešil Mojžíš. Šlo o jednostupňový soudní systém, Mojžíšova kompetence nebyla kompetencí odvolacího soudu.

Srovnání zákona pro soudce z Páté knihy Mojžíšovy a z Druhé knihy Mojžíšovy nevykazuje podstatné, obsahové rozdíly. Co se týká kontextu zákonů pro soudce, je však třeba poukázat na dva rozdíly. Zaprvé, deuteronomistická tradice (Dt 1,9-18) zmiňuje, že toto uspořádání bylo zavedeno Mojžíšem, avšak rada Mojžíšova tchána v této souvislosti není zmíněna. Zodpovědnost za toto uspořádání je tedy připisována výhradně Mojžíšovi. Zadruhé, zavedení zákona o soudcích je v deuteronomistické tradici zmíněno až poté, co k Izraeli promluvil Bůh na Chorebu, tedy po uzavření smlouvy Hospodina s Izraelem, nikoli před uzavřením smlouvy na Sinaji, jak je to zachyceno v knize Exodus. Významově je zákon pro soudce založen na smlouvě Hospodina s Izraelem v obou tradicích, avšak v deuteronomistické tradici je tato závislost zdůrazněna i tomu odpovídajícím seřazením událostí – nejdříve smlouva, která je základem legitimacy práva, a potom zákon pro soudce. Ve dvojí zprávě o uspořádání soudní moci, ve Druhé a Páté knize Mojžíšově, a zvláště ve zmiňovaných rozdílech nemusíme spatřovat pokus o dosažení historické přesnosti. Deuteronomistická (novější) redakce zákona pro soudce zdůrazňuje přijetí uspořádání soudní moci za vlastní, i kdyby inspirace k tomu uspořádání přišla z cizího zdroje. Zařazením zákona pro soudce až po uzavření smlouvy na Chorebu zase stvrzuje smlouvu Hospodina s Izraelem jako základ legitimacy práva izraelského lidu.²⁸

5. SOUDNÍ MOC VE SPISECH

Zákon pro soudce se stal součástí moudrosti Izraele. Procesní spravedlnost je opakovaně zmiňovaná ve Spisech (*K'tuvim*), a to jak z hlediska věcného, tak i formálního. Autoři spisů znali právní požadavky na soudce i na účastníky řízení, zvláště na svědky.²⁹ Život podle práva a spravedlnosti byl životní cestou, konkrétním úkolem i zaslíbením izraelského lidu.³⁰ Dvě knihy Paralipomenon kronikářským způsobem místy opomíjejí některé události a jinde zase doplňují dějiny především jižního království tak, aby je interpretovaly a vyzdvihly jeho význam a slávu, a konkrétně „*akcentují přímé zásahy Boží do dějin a jasnou odplatu za konání člověka*“.³¹ Text o ustanovení soudců v 2 Paralipomenon 19,5-11 obsahově odpovídá deuteronomistickému zákonu pro soudce z Deuteronomia: judský král Jóšafat³² nechal ustanovit soudce ve všech opevněných městech po celé zemi a zaručil tak dosažitelnost tohoto úřadu veřejné moci po celé zemi. Poslední kritérium spravedlnosti – věrnost Hospodinu³³ nijak neumenšuje důraz na lidskou odpovědnost během soudního jednání a rozhodování: na pečlivost v práci soudce, nestrannost a neúplatnost.³⁴ Král ustanovil také soud lévijských kněží a starších pro mimořádné případy

²⁸ LEVINSON, op. cit.

²⁹ Srov. Rút 4,1,9 a 11.

³⁰ Srov. KAŠNÝ, op. cit., s. 33–37.

³¹ DOHMEN, Christopher – STEMBERGER, Günter. *Hermeneutika židovské Bible a Starého zákona*. Praha: Vyšehrad, 2007, s. 37. Dvě knihy Paralipomenon patří pravděpodobně mezi poslední knihy, které byly ještě zařazeny do kánonu hebrejské Bible. Jejich poslední redakce sahá pravděpodobně do druhého století př. n. l.

³² Vládl v Jeruzalémě během 9. stol. př. n. l.

³³ 2 Pa 19,6: „*Vždyť nevykonáváte soud lidský, ale soud Hospodinův.*“

³⁴ 2 Pa 19,7: „*Konejte všechno bedlivě. U Hospodina neobstojí žádné bezpráví ani stranění ani úplatky.*“

těch, kdo by se se svými záležitostmi obrátili do Jeruzaléma. Nejvyšší kněz Amarjáš byl ustanoven, aby dohlížel na případy, které se týkaly náboženských věcí, a Zebadjáš byl kompetentní ve věcech královského domu. Ve srovnání s deuteronomistickým zákonem pro soudce zpráva o ustanovení soudců v Paralipomenon nepřináší nic nového, ale jeho interpretace zdůrazňuje věrnost Hospodinovu zákonu jako kritérium i jako cíl soudního rozhodování: „*Budte rozhodní a jedněte. A Hospodin bude s tím, kdo je dobrý*“ (2 Pa 19,11).

6. ZÁKON PRO KRÁLE

Deuteronomium vysvětluje, že stabilní, ne už kočovný život izraelského lidu v zaslíbené zemi vyžadoval instituci krále a zákon pro krále. Tento způsob vedení lidu byl odvozen ze zkušenosti okolních národů. Deuteronomistický zákoník (Dt 12–26), jehož je zákon pro krále součástí, souvisel se sociálními a náboženskými reformami, a s obrannou strategií proti invazi Asyřanů kolem roku 621 př. n. l.³⁵ Judský král Jošijáš v té době pokračoval v soustředování obrany v Jeruzalémě proti invazi ze severu. Do Jeruzalémského chrámu centralizoval kult z celé země. Posílení a soustředění náboženského kultu šlo ruku v ruce s upevněním moci krále a kněží v Jeruzalémě a v Judsku, a s důsledným uplatňováním ustanovení knihy Zákona, která byla nalezena v chrámě (2 K 22,8).³⁶

Zákon pro krále (Dt 17,14–20) pak především stanoví požadavky, podle kterých měl být král vybrán. Za krále směl být ustanoven ten, kdo byl vyvolen Hospodinem, tj. měl podporu proroka. Musel být rodilý Izraelita, nikoli cizinec, tj. směl být vybrán pouze z bratří, z izraelského lidu. Třebaže se v Deuteronomiu zmiňuje zneužití královské moci, deuteronomistický zákoník nepřikazuje, ani nezakazuje dědičné předávání královské moci. Mezi standardními kvalitami kandidáta do královského úřadu není výjimečnost, ale spíše obyčejnost. Výslovně za krále neměl být vybrán ten, kdo měl mnoho koní, mnoho žen, či příliš mnoho stříbra a zlata, a to proto, aby příliš nespolehal na tyto vnější hodnoty.³⁷

Zákon pro krále nedává králi ani moc zákonodárnou, ani soudní, ani nezmiňuje obvyklé úkoly krále v oblasti kultu, hospodářství, obrany země.³⁸ Zákon králi výslovně ukládá, že má pořídit a uchovávat opis zákona, číst ho, tzn. jednat a rozhodovat podle zákona.³⁹ Opis si má pořídit podle zákona uchovávaného lévijskými kněžími, kterým však není dána žádná moc nad zákonem, ale pouze úkol sřížít tento zákon.⁴⁰ Podobně královský úřad nedává králi moc měnit zákony nebo vyhlašovat nové zákony. Král není nad zákonem, ale pod zákonem a vykonává královskou autoritu právě jen v souladu se zákonem Tóry.⁴¹ Podle zákona pro krále královskému úřadu nenáleží soudní moc. Soudní moc je vykonávaná nezávisle na královském úřadu. Tímto vymezením královského úřadu se

³⁵ 2 Kr 22,8–23,3. Srov. BRENNER, Michael. *Malé dějiny Židů*. Praha: Paseka, 2014, s. 21–22.

³⁶ Srov. LEVINSON, op. cit, s. 1871–1874.

³⁷ VLKOVÁ, op. cit, s. 104–107.

³⁸ Nicholson upozorňuje na absenci obvyklých úkolů krále v Dt 17,14–20 v kontrastu s aktivitami krále Jošijáše, a soudí, že Jošijášova reforma se vztahovala především na obnovu úřadů soudců, kněží a proroků. Srov. NICHOLSON, Ernest. *Deuteronomy and Judean Diaspora*. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 101–117.

³⁹ Pořizování opisů ustanovení Tóry, jejich uchovávání a veřejné čtení bylo způsobem tradování Tóry. Srov. Joz 8,32–35.

⁴⁰ Srov. Dt 10,8.

⁴¹ Srov. SONNET, Jean-Pierre. *The Book Within the Book: Writing in Deuteronomy*. Leiden: Brill, 1997, s. 71–83.

zřetelně liší od tradic královských úřadů u okolních národů blízkého východu té doby a také se distancuje od dřívější tradice královského úřadu v Izraeli.⁴²

7. KRÁLOVSKÁ MOC V PROROCÍCH

V knihách Předních proroků posláni a autorita králů zahrnuje moc výkonnou a soudní, nikoli však zákonodárnou. V dějinách izraelských králů je možné identifikovat požadavky deuteronomistického zákona pro krále: Rozhodnutí proroka Samuela ustanovit izraelskému lidu Saula jako prvního krále vychází ze zkušenosti okolních národů i z tehdejší situace lidu (1 S 8,1-22). Saul je vyvolen Hospodinem, a lidem je prohlášen za krále (1 S 10,17-23). První Kniha Samuelova zachycuje jeho vítězství a prohry, a nakonec i jeho odvolání Hospodinem prostřednictvím proroka. 1 S 15,13-16,1 zachycuje formální dialog mezi králem a prorokem, a na základě zákonů a skutečností z doby jeho kralování je král zavržen.

Podobně je zachyceno i kralování Davida a jeho syna Šalomouna. David byl vyvolen nikoli na základě dědičného práva, ale na základě Hospodinova slova k proroku Samuelovi (1 S 16,12-13). Byl pomazán lidem za krále (2 S 2,4) a „*kraloval nad celým Izraelem a zjednával právo (mišpat) a spravedlnost (sedaqah) všemu svému lidu*“ (2 S 8,15).⁴³ Šalomoun byl synem krále Davida, ale podle zákona se stal králem na základě vyvolení, prorockého slova a svolání lidu (1 Kr 1,11-40). Davidův syn Šalomoun, a zvláště jeho soudcovská moudrost se stali příslovečnými.⁴⁴ Od počátku Šalomounovy vlády bylo jasné, že důležitost, jakou přisuzoval král úkolům vládnout a soudit, tedy zjednávat právo a spravedlnost, přesahovala lidské schopnosti, a proto si potřebné schopnosti žádal od Hospodina: „*Hospodine, kéž bys dal svému služebníkovi srdce vnímavé, aby mohl soudit tvůj lid a dovedl rozlišovat mezi dobrem a zlem. Neboť kdo by dokázal soudit tento tvůj lid, jemuž je tak těžko vládnout?*“ (1 Kr 3,9). Zároveň je zřejmé, že tento králův náboženský postoj ho nevyvazoval z lidské odpovědnosti za vykonávání vlády podle Tóry.⁴⁵

Při čtení svitků Předních proroků je možné všechny události shrnout a říci, že nic lidského, hrdinského i podlého, nebylo králům cizí. Autor textů někdy až schematicky zachycuje události podle hlediska: kralování podle zákona Tóry přináší úspěch a prosperitu, zatímco svévolná vláda v královském úřadu končí neúspěchem a zánikem.

8. KRÁLOVSKÁ MOC VE SPISECH

Obě knihy Paralipomenon v jednotlivých příbězích potvrzují deuteronomistický zákon pro krále. Král David je protagonistou druhé poloviny první Paralipomenon. Nedostatky jeho osobního života a veřejného vládnutí jsou opomenuty a zdůrazňuje se pouze jeho věrnost úřadu krále. Nastolení Davida králem je sepsáno přímo vzorově: „*Pak přišli všichni izraelští starší ke králi do Chebrónu a David s nimi v Chebrónu uzavřel před Hospodinem smlouvu. I pomazali Davida za krále nad Izraelem podle Hospodinova*

⁴² Srov. LOHFINK, op. cit., s. 147 a LEVINSON, op. cit., s. 1878–1882.

⁴³ Srov. také 1 S 8,5-6; 2 S 14,1-33 a 15,2-6.

⁴⁴ Srov. 1 Kr 3,16-28.

⁴⁵ Srov. požehnání, které vyslovila královna ze Sáby (1 Kr 10,9 a Žalm 72,1-2).

slava skrze Samuela“ (1 Pa 11,3). Kandidát na krále byl vybrán Hospodinem, a prorok to oznámil lidu a starším, kteří ho přijali a nechali pomazat za krále.

1 Pa 28,5 zdůrazňuje moment vyvolení Hospodinem v případě ustanovení krále Šalomouna. Prosperitu jeho kralování dává do souvislosti s dodržováním ustanovení Tóry.

Příběh krále Uzijáše (2 Pa 26,1-22) ilustruje explicitně několik momentů deuteronomistického zákona pro krále. Královská moc je podřízena zákonu: královská rozhodnutí, která jsou v souladu s ustanoveními Tóry, vedou k prosperitě, zatímco královská rozhodnutí, která porušují zákon, končí destrukcí. Královská moc je oddělena od pravomocí kněží. Král není kompetentní vstupovat do chrámu, aby tam činil rozhodnutí v rozporu s autoritou kněží. Naopak text vyzdvihuje statečnost kněží, kteří rozdělení pravomocí a úkolů hájí i tváří v tvář úspěšnému a mocnému králi.

Podřízení jednotlivých mocí ustanovením Tóry je zřetelné i v případě královského úřadu. Tento požadavek deuteronomistického zákona se stává základním interpretačním schématem událostí v Zadních prorocích i ve Spisech: vláda podle ustanovení Tóry znamená moudrost a přináší prosperitu a požehnání, avšak svévolná, protizákonná rozhodnutí vedou do zkázy.⁴⁶

9. ZÁKON PRO KNĚZE

Dt 18,1-8 stanoví právní postavení Léviova kmene v izraelském lidu. Zatímco ostatní kmeny dostaly jednotlivá území, na kterých a ze kterých žily, Lévijsi nedostali vlastní území a měli žít z obětí, které ostatní přinášeli Hospodinu.⁴⁷ Toto ustanovení mělo zabezpečit lévijské kněze, aby mohli nezávisle vykonávat své specifické poslání v rámci izraelské společnosti. Úkoly a pravomoci lévijských kněží zahrnovaly trojí oblast: výkon kultu a rozhodování v oblasti posvátných záležitostí (Dt 18,5),⁴⁸ rozhodování mimořádných soudních případů (Dt 17,8-10),⁴⁹ a dohled nad čtením, tj. vyučováním a zachováváním Tóry (Dt 17,11).⁵⁰

Součástí sociálních a náboženských reforem za krále Jošijáše v letech 631–630 př. n. l. bylo soustředění výkonné moci do rukou krále a soustředění kultu do jeruzalémského chrámu.⁵¹ Dřívější venkovští lévijské kněží, kteří legitimně vykonávali kult v místních svatyních, tím ztratili nejenom svůj úkol, ale také zdroj obživy. Deuteronomistický zákon pro kněze jim otevřel možnost se přemístit na jiné místo kultu, které Hospodin vyvolil, tj. do Jeruzaléma.⁵² 2 Kr 23,4-25 zachycuje obtížné momenty obnovy náboženského kultu a jeho soustředění do Jeruzaléma, a ukazuje, že mnozí kněží byli mnohem liknavější v uskutečňování reformy, než to vyžadoval horlivý král Jošijáš.⁵³

⁴⁶ Srov. 1 Pa 29,19; 2 Pa 1,10; 2 Pa 29,2-11 a 31,21; 34,14-28.

⁴⁷ Také Dt 10,8-9 a Dt 12,19.

⁴⁸ Také Dt 21,5a: „... kněží Lévijskí, protože je vyvolil Hospodin, tvůj Bůh, aby mu sloužili a jménem Hospodinyým dávali požehnání.“ Také Dt 10,8.

⁴⁹ Také Dt 21,5b: „Podle jejich výroku se stane při každém sporu a při každém ublížení na těle.“

⁵⁰ Také Dt 24,8; Dt 31,9-13; Dt 27,14n.

⁵¹ Srov. 2 Kr 23,4-25.

⁵² Dt 18,6-8.

⁵³ Ve Spisech a zvláště v 1 a 2 Paralipomenon je vyzdvihovaná role Lévijských kněží v rámci centralizovaného kultu. Srov. 2 Pa 35,2-6.

Zákon pro kněze v oblasti soudního rozhodování navazoval na radu Mojžíšova tchána,⁵⁴ i když ji nezmiňuje, a na Mojžíšovu zkušenost:⁵⁵ „Naskytně-li se ti nějaký mimořádný právní případ, rozsoudit, kdo je vinen vraždou, rozepří, ublížením na těle, tedy jakýkoli sporný případ ve tvých branách, vydáš se k místu, které ti Hospodin, tvůj Bůh, vyvolí. Přijdeš k lévijským kněžím a k soudci, který tam bude v těch dnech, dotážeš se a oni ti oznámí právní nález“ (Dt 17,8-9).⁵⁶ Tento soudní tribunál rozhodoval ve složení jednoho, nebo více kněží⁵⁷ a jmenovaného soudce. Z textu se nedá říci, že se jednalo o odvolací soud. Jednotlivé případy se k tomuto tribunálu nedostaly na základě odvolání proti rozhodnutí „místního“ soudu v bráně, ale v případě, že se jednalo o mimořádnou záležitost, byl takový případ přímo předložen k tomuto tribunálu.⁵⁸

Třetí kompetence byla nová, a zřetelně posilovala autoritu kněžského úřadu. Navazovala na Mojžíšův úkol učit izraelský lid nařízením a právům, aby je dodržovali v zemi, ve které měli žít.⁵⁹ Ukládala kněžím, aby dohlíželi na čtení a zachovávání Tóry: „Budeš jednat podle znění zákona, o němž tě poučí a podle práva, které ti vysvětlí“ (Dt 17,11). Zákon pro kněze však podobně, jako v případě ostatních úřadů tohoto institučního uspořádání státní moci, podřizoval autoritu kněží pod ustanovení Tóry.⁶⁰

10. ZÁKON PRO PROROKY

Zřetelně posílená autorita kněžského úřadu byla vymezená ustanoveními Tóry a dále úřadem proroků. Deuteronomistický zákoník nově zařazuje mezi řádné úřady výkonu veřejné moci také prorocký úřad, jehož úkolem bylo zprostředkování spojení s Hospodinem.⁶¹ Dt 18,9-22 obsahuje především normy o funkci, původu, ustanovení a úkolech proroků. Jejich úloha se zřetelně lišila od úlohy věstců a od role magie, jak byla obvyklá mezi národy, které obklopovaly Izrael.⁶² Funkce proroků nesměřovala k předpovídání budoucnosti a uhýbání před vlastní odpovědností v dějinách, ale byla zaměřena k hledání řešení přítomných záležitostí podle zákona Tóry. Původ tohoto úřadu je odvozen od žádosti izraelského lidu nekomunikovat s Hospodinem bezprostředně, ale skrze prostředníka, a odpovědi Hospodina komunikovat s lidem prostřednictvím proroka Mojžíše a dalších proroků: „Povolám jim proroka z jejich bratří, jako jsi ty. Do jeho úst vložím svá slova a on jim bude mluvit vše, co mu přikáží“ (Dt 18,18).⁶³

⁵⁴ Srov. Ex 18,22.

⁵⁵ Srov. Dt 1,17.

⁵⁶ Podle zápisu ve druhé Paralipomenon judský král Jóšafat (870–848 př. n. l.) ustanovil soudy ve všech opevněných městech a také v Jeruzalémě. Tento soud byl složen z lévijských kněží pod vedením nejvyššího kněze a jeruzalémského guvernéra. Srov. 2 Pa 19,5-11.

⁵⁷ Srov. 1 Pa 26,29.

⁵⁸ Srov. BLENKINSOPP, Joseph. Deuteronomy. In: Englewood Cliffs. *The New Jerome Biblical Commentary*, New Jersey: Prentice Hall, 1990, s. 103. Stěžít lze hájit Blenkinsoppův názor, že se v tomto případě jednalo o nejvyšší odvolací soud.

⁵⁹ Srov. Dt 4,14; Dt 5,1 a Dt 6,1.

⁶⁰ Srov. LOHFINK, op. cit., s. 150–152.

⁶¹ Srov. LOHFINK, op. cit., s. 150–151.

⁶² V 2 Kr 23,24 je zpráva o vymýcení věstců a mágů z Jeruzaléma a z Judska podle ustanovení v nalezené knize Tóry (Dt 18,9-13). Srov. také Dt 20,18.

⁶³ Srov. Dt 5,23-31; Dt 18,15.17 a Ex 20,18-21.

Pravým prorokem byl tedy ten, koho povolal Hospodin a on toto oslovení přijal,⁶⁴ kdo patřil k izraelskému lidu a pokračoval v prorockém poslání Mojžíšově. Na rozdíl od úřadu lévijských kněží, který mohli vykonávat pouze příslušníci kmene Lévi, proroci mohli být vybráni z celého izraelského lidu nezávisle na příslušnosti ke kmenu či rodu. Základním kritériem pravdivosti prorocství byl soulad prorocství se zákonem Tóry, a nikoli zázrak, či znamení, kterým by prorok podporoval svoje prorocké slovo. Naopak prorok, který by prorokoval v rozporu se zákonem Tóry, měl být potrestán smrtí.⁶⁵

Deuteronomistický zákoník připouští, že rozpoznání prorokových slov pravdivých od těch smyšlených je náročné, a klade řečnickou otázku: „*V srdci si asi říkáš: Jak poznáme slovo, které Hospodin nepromluvil? Nuže, promluví-li prorok jménem Hospodinovým a věc se nestane a nesplní, nepromluvil to slovo Hospodin. Opovážlivě je mluvil ten prorok sám*“ (Dt 18,21-22). Z této přiznané těžkosti při rozpoznávání pravosti slov proroků vyplývá, že každý jednotlivý Izraelita měl naslouchat prorokům, a zároveň měl hledat a naslouchat Tóře a osobně se rozhodovat a jednat podle práva a spravedlnosti Tóry. Hospodinovo slovo potvrzuje autoritu proroků: „*Odvratte se od svých zlých cest, dbejte na mé příkazy a na má nařízení podle celého zákona, který jsem přikázal vašim otcům a který jsem vám poslal skrze své služebníky proroky*“ (2 Kr 17,13).

Deuteronomistický zákoník tak včlenil prorocký úřad do státoprávního uspořádání Izraele jako jeden z řádných úřadů výkonu veřejné moci. Zatímco dřívější tradice zpravidla stavěla poslání proroků do kontrastu,⁶⁶ do kritické opozice vůči veřejné moci, podle deuteronomistického zákoníku jsou proroci státními úředníky. Význam prorockého úřadu v rámci ústavního práva je ještě zvýrazněn v knihách Zadních proroků⁶⁷ a ve Spisech, v knihách Paralipomenon.⁶⁸

11. VÝKON ÚŘADŮ PODLE PRÁVA

Rozdělení veřejné moci v Izraeli mezi úřady soudů, krále, kněží a proroků je zřetelně prováděno ustanoveními, která podřizují výkon jednotlivých úřadů ustanovením Tóry. Tato ustanovení na jedné straně udělovala a garantovala specifickou autoritu jednotlivým úřadům, a zároveň vždy jejich moc omezovala. Soudní tribunály přijímaly stížnosti a obvinění, posuzovaly je a vynášely rozhodnutí podle zákona. Král nebyl nad zákonem, ale vykonával svoje poslání podle zákona. Ani kněží nebyli nad zákonem, ale byli opatrovateli a učiteli zákona, a případné porušování zákona jim proroci důsledně, vhod i nevhod, vyčítali.⁶⁹ Rovněž prorocký úřad byl podřízen zákonu a za zpronevěru zákona při výkonu prorockého úřadu zákon stanovil přísný trest.⁷⁰ Právní závaznost výkonu úřadů v Izraeli byla zdůrazňována zvláště v situacích, kdy bylo právo opomíjeno a překrucováno. Slova proroka Sofonjáše, která jsou velmi kritická vůči vykonavatelům jednotlivých úřadů, zdůrazňují spravedlnost právě v souvislosti s uplatňováním Jošijášovy

⁶⁴ Srov. Jr 20,7: „*Přemlouvals mě, Hospodine, a dal jsem se přemluvit. Zdolal jsi mě a přemohl.*“

⁶⁵ Dt 18,20.

⁶⁶ Např. 2 S 12,1-14.

⁶⁷ Např. Sf 1,1; 3,3-5 a 3,11-20; Jr 1,1-3; 3,6 a 25,3 a Na 2,1.

⁶⁸ Např. 2 Pa 34,20-28.

⁶⁹ VLKOVÁ, op. cit., s. 111. Srov. Jr 6,13, 8,10, 23,11, Ez 22,26, Oz 5,1, Mal 2,6-9 a další.

⁷⁰ Dt 18,20 a Mi 3,11.

reformy: „*Jeho velmožové jsou uprostřed něho jako řvoucí lvi, jeho soudcové jak vlci za večera, do jitra nenechají nic neohryzaného; jeho proroci jsou chvastouni, muži věrolomní; jeho kněží znesvěcují, co je svaté, znásilňují zákon. Spravedlivý Hospodin je uprostřed něho, bezpráví neučiní, každé jitro vynáší na světlo svůj soud.*“ (Sf 3,3-5).⁷¹

ZÁVĚR

Cílem tohoto článku je studium principů ústavního práva v hebrejské Bibli se zaměřením na deuteronomistickou tradici. Nejedná se však o studium historického vývoje prvků ústavního práva během staletí biblického Izraele, třebaže by takový přístup byl zcela legitimní a velmi zajímavý zvláště pro odborníky v oblasti studia dějin biblického Izraele a starověkého Blízkého východu. Článek zaměřuje pozornost na krátký text z Deuteronomia, Dt 16,18-18,26, který obsahuje v kompaktní formě ustanovení ohledně výkonu státní moci v Izraeli, a potom hledá a srovnává ustanovení z této listiny s ustanoveními z jiných, dřívějších i pozdějších textů hebrejské Bible. Článek věnuje pozornost ústavněprávním ustanovením této listiny, aniž by si zároveň kladl otázky, nakolik se je v konkrétních historických obdobích dařilo uvádět do praxe, či nakolik byla spíše politicko-náboženským ideálem,⁷² naplňovaným jen částečně, či nakolik zůstala snad jen utopickým modelem.⁷³ Výsledky tohoto článku mohou být užitečné historikům, a zároveň mohou doplnit opomenutou kapitolu z dějin státovědy a ústavního práva v západní tradici.

Právní předpisy v Dt 16,18-18,22 tvoří listinu, která konstituuje instituční uspořádání veřejné moci v izraelské společnosti. Veřejná moc je tu rozdělena mezi úřad soudců, úřad krále, úřad kněží a úřad proroků. Žádný ze zmiňovaných úřadů si nesmí dělat přednostní nárok na výkon moci, ať už na základě tradice, postavení, dědičnosti, či věku nositele daného úřadu, nebo na základě jiných výjimečností a privilegií. Tyto úřady veřejné moci nejsou podřízeny jeden druhému, ani nejsou odvozeny jeden od druhého. Třebaže jsou tyto úřady, co se týká autority, nezávislé a autonomní, tvoří spolu jednu vládu v Izraeli. Co je spojuje, je skutečnost, že jsou konstituovány a vykonávány podle Tóry.

Z hlediska principů ústavního práva je významné, že listina právních předpisů v Dt 16,18-18,22 byla redaktorem Deuteronomia zařazena do deuteronomistického zákoníku jako samostatný a kompaktní celek. K porozumění předpisům této listiny není třeba předchozích ani následujících kapitol Deuteronomia. Listina formuluje principy ústavního uspořádání, a nepředpokládá další úřady, které by odvozovaly svoji moc odjinud. Ustanovení této listiny rozdělují politickou a náboženskou moc v zemi mezi úřady soudců,

⁷¹ Srov. také Mi 3,9-12: „*Slyšte to, představitelé domu Jákobova, vůdcové izraelského domu, vy, kteří si hnusíte právo a překrucujete všechno, co je přímé! Sijón budete krveprolitím, Jeruzalém bezprávím. Jeho představitelé soudí za úplatek, jeho kněží učí za odměnu, jeho proroci věští za stříbro. ... Proto bude Sijón kvůli vám zorán jako pole, z Jeruzaléma budou sutiny...*“

⁷² Srov. RÜTERWÖRDEN, Udo. Der Verfassungsenwurf des Deuteronomiums in der neueren Diskussion. Ein Überblick. In: Peter Mommer – Winfried Thiel (eds). *Festschrift für Henning Graf Reventlow. Altes Testament Forschung und Wirkung*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 1994, s. 313–328.

⁷³ Srov. LEVINSON, op. cit., s. 1853. VLKOVÁ, op. cit., s. 115 se zmiňuje o charakterizování ustanovení v Dt 16-18 jinými biblisty jako o „utopických“ a o „ideálním systému“, ve kterém je moc „podivuhodným“ způsobem distribuována mezi různé autority, ale nepokouší se o bližší vysvětlení.

úřad krále, úřad kněží a úřad proroků a stanoví, že moc každého z úřadů je vykonávána podle veřejně vyhlášeného zákona Tóry. V naplňování Tóry hrály jednotlivé úřady svoji roli. Kněží bděli nad zachováním Tóry a vyučovali ji. Proroci ji svým slovem uváděli do praktického života lidu a interpretovali ji do současnosti. Králové se starali o její zachování. Soudcové hledali spravedlnost a právo v rozhodování sporů a žalob právě podle Tóry.

Listina v Dt 16,18-18,22 ve srovnání s jinými biblickými tradicemi neobsahuje radikální změny, spíše jen jednotlivé úpravy. V listině je zachován systém místních soudů a centrálního soudu pro mimořádné případy. Zákon pro krále svěřuje králi pouze výkonnou moc a nezmiňuje už soudní moc, jak je tomu u Předních proroků. Úřad kněží je centralizován a kromě kultovních povinností zahrnuje také povinnost soudit mimořádné případy a pečovat o čtení a dodržování zákona. Úřad proroků se stává řádným úřadem ke zprostředkování Hospodinova slova do jednotlivých konkrétních situací. Listina zdůrazňuje, že jednotlivé úřady jsou ustaveny podle Tóry a nositelé úřadů jsou odpovědní vykonávat úřad ve shodě s ustanoveními Tóry. V současné terminologii bychom mohli shrnout, že rozdělení moci a právní stát patří mezi základní principy ústavního uspořádání, jak jsou obsažené v listině právních předpisů v Dt 16,18-18,22.

doc. Dr. Jiří Kašný, Th.D.

School of Law, Anglo-American University

Jiří Kašný

The Creation of Constitutional Principles in the Hebrew Bible

Abstract: This paper studies the creation of basic constitutional principles in the Deuteronomic Code (Dt 16,18-18,22) in the Hebrew Bible. It explores the uniqueness of the elements of constitutional law in the Deuteronomic Code and examines to what extent are they linked with the laws of various biblical traditions. It analyzes and compares the separation of powers and the rule of law from the point of view of state and constitutional law. It proceeds from the studies by Lohfink (1971) and Levinson (2006). The analysis demonstrates that the norms in Dt 16,18-18,22 form a list of rules which constitute the institutional arrangements of public powers in Israel, which are distributed among judicial offices, the office of king, the priestly office, and the office of prophets, and points out that every office is constituted by the law of Torah and that the office holders are liable to the Torah. The comparison shows that the list of rules includes no radical innovations but only particular modifications in comparison with various biblical traditions. It concludes that the separation of powers and the rule of law belong to the basic principles of the constitutional arrangements formulated in the list of rules in Dt 16,18-18,22.

Key words: basic constitutional principles, the Hebrew Bible, Deuteronomy Code, the separation of powers, the courts, the office of king, the priestly office, the office of prophets